

DE ONDERWIJSVISITATIE
Bachelor Rechten

transnationale Universiteit Limburg

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische bacheloropleiding Rechten aan de transnationale Universiteit Limburg, in samenwerking met de KU Leuven.

www.vluhr.be Brussel – maart 2013

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
BACHELOR RECHTEN - TRANSNATIONALE UNIVERSITEIT LIMBURG**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be

Wettelijk depot: D/2013/13.784/6

VOORWOORD VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie bachelor Rechten, transnationale Universiteit Limburg. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van deze opleiding. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleiding. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleiding. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleiding. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de opleiding en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleiding betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaart de opleiding dit rapport als een kritische weerspiegeling van haar inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Het is voor iedereen genoegzaam bekend dat de rechtenopleiding aan de Universiteit Hasselt recentelijk is ontstaan onder ongewone omstandigheden. Door sommigen werd onderstreept dat er in Vlaanderen eigenlijk reeds voldoende juristen werden gevormd door de bestaande universiteiten en er dus geen objectieve nood aanwezig was voor een nieuwe opleiding. Anderen wezen op de ondervertegenwoordiging van Limburgse studenten in deze studierichting en op de wenselijkheid om in dit studiegebied andere en meer innoverende opleidingsprofielen te introduceren.

Na heel wat gedachtewisselingen kwam een originele formule uit de bus. Een nieuwe bacheloropleiding in de rechten zou starten aan de Universiteit Hasselt via een samenwerking tussen de transnationale Universiteit Limburg en de Katholieke Universiteit Leuven, wat betekende dat drie instellingen, m.n. KU Leuven, Universiteit Maastricht, en de Universiteit Hasselt samen de opleiding zouden organiseren.

Daarnaast werd geopteerd voor een eigen profiel: een internationaal en Europees gekleurd rechtenprogramma.

Deze opleiding is nieuw, heeft een sui generis statuut en wordt voor het eerste gevisiteerd. Daarbij komt dat het ook voor mezelf de eerste visitatiecommissie was in die hoedanigheid. In andere functies heb ik tientallen visitatiecommissies meegemaakt, soms van dichtbij, soms ook vanop verre afstand. Ook voor de meeste andere leden was het een nieuwe ervaring. Maar aangezien ieder van ons het universitaire landschap, het juridisch onderwijs en het academisch beleid van binnenuit door en door kende, was het evalueren van die nieuwe Limburgse aanpak geen echt probleem. De commissie heeft vastgesteld dat het zelfevaluatie rapport een goede basis vormde voor de gesprekken met alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Aan de hand van de gesprekken en de vele ter hand gestelde documentatie was het mogelijk een zeer goed beeld te krijgen van de nieuwe opleiding.

De commissie heeft vooral de openheid en het enthousiasme van alle betrokkenen sterk op prijs gesteld. De universitaire en facultaire bestuurders, de professoren en assistenten, de ondersteunende staf en de studenten bleken allen zeer gemotiveerd om van deze opleiding een succes te maken. Bij de commissieleden zijn de inzet van de opleidingsverantwoordelijken en de kwaliteit van de nieuwe infrastructuur tijdens het bezoek opgevalen. Alle betrokkenen waren zich vanaf de start blijkbaar zeer bewust van de uitdagingen, de problemen en de opportuniteiten die uit deze opleiding zouden volgen. Uit het zelfevaluatie rapport zelf bleek trouwens al dat de inrichtende instellingen sterke en minder sterke punten wisten te onderscheiden en permanent acties ondernamen om waar nodig en mogelijk bij te sturen en te remediëren.

De commissie hoopt dat het voorliggend rapport zal bijdragen aan het debat om de nieuwe bacheloropleiding verder succesvol uit te bouwen. We zijn ervan overtuigd dat het niet vanzelfsprekend zal zijn het oorspronkelijke vuur aan te houden en de vele investeringen, niet alleen in logistiek, maar ook in personeel, vol te houden. Als commissie zijn we ervan overtuigd dat het, mits enkele aangegeven aanbevelingen, mogelijk moet zijn.

Tot slot hou ik eraan mijn mede-commissieleden hartelijk te danken voor hun actieve en constructieve medewerking. Ik heb hun expertise en inzet erg op prijs gesteld. Het was een aangenaam en leerrijk proces om tot dit rapport te komen. Een bijzonder woord van dank gaat uiteraard naar de secretaris van de commissie, Pieter-Jan Van de Velde, zonder wiens ervaring en hoge deskundigheid, zowel naar rapportering als naar procedures en regels, deze visitatie en dit rapport nooit tot een goed einde zou zijn gekomen.

Em. Prof. Dr. Josse Van Steenberge

Voorzitter Visitatiecommissie

Antwerpen februari 2013

Voorwoord van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	5

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I De onderwijsvisitatie Bachelor Rechten – transnationale Universiteit Limburg	11
Hoofdstuk II Het referentiekader	17
Hoofdstuk III Tabel met scores, onderwerpen en facetten	23

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORT

Opleidingsrapport Bachelor Rechten – transnationale Universiteit Limburg	29
---	----

BIJLAGEN

Bijlage 1 Personalialia van de leden van de visitatiecommissie	66
Bijlage 2 Bezoekschema	70

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor Rechten transnationale Universiteit Limburg

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de Visitatiecommissie Bachelor Rechten – transnationale Universiteit Limburg verslag uit van haar bevindingen over de academische bacheloropleiding in de Rechten die zij in het najaar 2012, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de VLUHR inzake externe kwaliteitszorg, waarmee de Vlaamse universiteiten gevolg geven aan de decretale verplichtingen ter zake.

2 DE BETROKKEN OPLEIDING

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instelling bezocht:

- op 15 en 16 november 2012: transnationale Universiteit Limburg, in samenwerking met de KU Leuven:
  - Bachelor in de Rechten

3 DE COMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie werd op 17 september 2012 bekrachtigd door de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs. De commissie werd vervolgens door de VLUHR ingesteld bij besluit van 15 oktober 2012.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter
  - **Em. prof. dr. J. Van Steenberge**, emeritus hoogleraar Sociale zekerheidsrecht, Universiteit Antwerpen

- Vakdeskundige leden
  - **Em. prof. dr. H. Simonart**, emeritus gewoon hoogleraar Belgisch publiekrecht, Université Catholique de Louvain
  - **Prof. dr. P. Wautelet**, gewoon hoogleraar (internationaal privaatrecht), Universiteit Luik

- Onderwijsdeskundig lid
  - **Prof. dr. A.J.C de Moor-van Vugt**, hoogleraar bestuursrecht, Universiteit van Amsterdam

- Student-lid
  - **Dhr. C. Jenart**, masterstudent in de Rechten, Universiteit Antwerpen

Dhr. Pieter-Jan Van de Velde, stafmedewerker van de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), trad op als projectbegeleider en secretaris voor deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

De opdracht aan de commissie die in het instellingsbesluit is omschreven, luidt als volgt:

- a** een gemotiveerd en onderbouwd oordeel te geven over de zes onderwerpen en bijhorende facetten uit het accreditatiekader en – in voorkomend geval – over de bijzondere kwaliteitskenmerken;

- b** een integraal oordeel te geven over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie;
- c** aanbevelingen te formuleren om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een uitgebreid zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLIR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt het accreditatiekader. Naast feitelijke beschrijvingen per onderwerp en per facet van het accreditatiekader werd aan de opleiding ook gevraagd haar toekomstperspectieven kenbaar te maken en een kritische sterkte-zwakteanalyse op het niveau van het onderwerp op te nemen in het zelfevaluatierapport. Daarnaast werden een aantal verplichte bijlagen opgenomen, onder andere een beschrijving van het programma, cursusbeschrijvingen, examenvragen en studenten- en personeelstabellen.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport een aantal maanden voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg deze documenten vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden.

De commissieleden werden bovendien verzocht om een tweetal bachelorproeven te selecteren uit een lijst van recente bachelorproeven. De geselecteerde bachelorproeven werden eveneens een aantal weken voor het eigenlijke bezoek door de Cel Kwaliteitszorg aan de commissieleden bezorgd. Elk commissielid heeft bijgevolg per opleiding twee bachelorproeven grondig gelezen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 24 september 2012. Op dat ogenblik hadden de commissieleden het visitatieprotocol en het zelfevaluatierapport reeds in hun bezit. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Verder heeft de commissie op deze vergadering haar referentiekader geformuleerd (zie hoofdstuk II). Daarnaast werd het programma van de bezoeken opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gehouden van het zelfevaluatierapport.

3.3.2 Bezoek aan de instelling

De tweede bron van informatie werd gevormd door de gesprekken die de commissie tijdens haar bezoek aan de opleiding heeft gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij het academische programma in de Rechten. De commissie sprak met vertegenwoordigers van de drie betrokken instellingen, de Universiteit Hasselt, de Universiteit Maastricht en de KU Leuven. Ook werd aan de opleiding gevraagd – als een derde bron van informatie – om een veelheid van documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens het bezoek is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: het leermateriaal (cursussen, handboeken, syllabi), opdrachten van de studenten, verslagen van de belangrijke beleidsvormende of beleidsopvolgende organen (faculteitsraad, onderwijscommissies, departementsraden), documenten die betrekking hebben op de interne kwaliteitszorg (enquêteformulieren, niet-persoonsgebonden evaluatie van het onderwijs), documenten aangaande de procedures van curriculumherzieningen, voorbeelden van informatieverstrekking aan aspirant-studenten, etc. Bovendien werden nog enkele bachelorproeven bijkomend ter inzage gelegd.

Het bezoekschema voorzag – naast gesprekken met het opleidingsbestuur, vertegenwoordigers van de betrokken instellingen, de studenten, de assistenten, de docenten en de facultaire en opleidingsgebonden beleidsmedewerkers – in een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek en leslokalen), een gesprek met de afgestudeerden van de opleiding en een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatierapport. Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd. Bovendien geeft zij, overeenkomstig de bepalingen voor de visitaties in het kader van de accreditatie, een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader volgens een binaire beoordelingsschaal positief/negatief en een integraal oordeel over de betrokken opleiding.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleiding werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst van de rapporten definitief werd vastgelegd.

4 EEN KORTE TERUGBLIK OP DE VISITATIE

De visitatiecommissie heeft conform haar opdracht het academisch onderwijs in de academische opleiding Rechten nader bestudeerd en heeft de unieke gelegenheid gehad om onder vakgenoten te reflecteren en te debatteren over de aard, de kwaliteit en de toekomst van het academisch onderwijs in dit domein.

De visitatiecommissie heeft de haar toegewezen opdracht met veel belangstelling en toewijding uitgevoerd. Tijdens het bezoek heeft de commissie getracht om, op een kritische en constructieve wijze, voorstellen te formuleren voor de verdere verbetering van de individuele opleiding.

Voor de visitatie is het VLIR-VLHORA-visitatieprotocol (Brussel, februari 2008) gebruikt dat is afgestemd op de accreditatievereisten. Het visitatierapport zal ook worden gebruikt voor de accreditatieaanvraag van de betreffende opleiding.

Met het voorliggend rapport hoopt de commissie een bijdrage te leveren tot de verdere positieve ontwikkeling van het academisch onderwijs in de door haar bezochte opleiding. De commissie wenst met het rapport in de eerste plaats een discussie op gang te brengen binnen de betrokken faculteiten en universiteiten met de bedoeling na te gaan op welke punten verbetering nodig is binnen de opleiding en in welke mate dit binnen de gegeven randvoorwaarden te verwezenlijken is. Verder hoopt de commissie dat het voorliggend rapport in zijn geheel ook aan de buitenwereld nuttige informatie verschaft en een goed inzicht geeft in de eigenheid en de kwaliteit van de gevisitieerde opleiding.

5 OPZET EN INDELING VAN HET RAPPORT

Het voorliggend rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel van het rapport beschrijft de commissie in hoofdstuk II het referentiekader van waaruit zij de gevisiteerde opleiding heeft beoordeeld. In hoofdstuk III worden de toegekende scores in tabelvorm samengevat. De commissie benadrukt dat de tabel niet los van het rapport geïnterpreteerd kan worden.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de bacheloropleiding die zij heeft gevisiteerd. De aanbevelingen van de commissie worden achteraan in het deelrapport opgenomen.

HOOFDSTUK II

Het referentiekader

1 INLEIDENDE BESCHOUWINGEN

Dit referentiekader is gebaseerd op het domeinspecifiek referentiekader van de visitatie Rechten (2006).

Rekening moet worden gehouden met de evolutie van een steeds complexer wordende samenleving, gekenmerkt door de toename van:

- de conflictsituaties,
- de rechtsregels (wetsinflatie en jurisdisering van de maatschappij),
- het beroep op het gerecht (juridisering van de conflicten),
- de internationalisering van de juridische problematiek,
- de nood aan juristen, niet enkel in de traditionele beroepen, als magistraat, advocaat en notaris, maar ook in andere werkvelden, als de openbare sector, de bedrijfswereld, enz.

Het referentiekader omsluit de competenties die een afgestudeerde moet hebben verworven, met name de integratie van vakkennis met redeneer-, taal- en communicatievaardigheden (*zie infra*). Dit houdt algemene en domeinspecifieke kenmerken in. De algemene kenmerken hebben betrekking op de primaire vorming aan de kandidaat-jurist verstrekt door een universitaire rechtsfaculteit. De domeinspecifieke kenmerken houden verband met bepaalde beroepen en rechtsdisciplines die uiteraard specifieke vereisten veronderstellen.

De visitatiecommissie zal haar werk verrichten met respect voor de eigenheid van elke opleiding. Zij verwacht geen ideale opleiding, wel een opleiding die voldoet aan een aantal basisvoorwaarden. Zes onderwerpen worden bij deze evaluatie in aanmerking genomen.

2 DE DOELSTELLINGEN

Een rechtsfaculteit moet duidelijk d.i. inzichtelijk aan haar studenten – en ook aan haar professoren – te kennen geven welke doelstellingen zij nastreeft, en in hoeverre die doelstellingen concreet aansluiten bij de actuele eisen van de relevante beroepsvelden.

In dit opzicht veronderstelt de opleiding in de rechten:

- bij prioriteit de kennis van de basisprincipes van het recht;
- inzicht in de totstandkoming van het recht en in de samenhang tussen de verschillende disciplines;
- specifieke vaardigheden tot communicatie om mondeling en schriftelijk te rapporteren, waar nodig in meer dan de eigen taal;
- attitudes om over rechtsproblemen analytisch-kritisch te redeneren en te argumenteren. Hiermee wordt bedoeld een wijze van benadering van het recht om de kloof tussen enerzijds een rationaliserend en statisch denken van het recht en anderzijds de meerduidige dynamische realiteit te overbruggen.

De student moet in staat worden gesteld om *eindkwalificaties* te bereiken. De doelstellingen moeten in dit verband voldoende afgestemd zijn op de *eindtermen*, begrepen als de concrete *normen waarin is vastgelegd welke kennis en vaardigheden de afgestudeerde jurist aan het einde van zijn opleiding moet bezitten* om aan de behoeften van de arbeidsmarkt of van de academische wereld een aangepast antwoord te bieden.

De rechtsfaculteit moet bij de uitstroom van zijn studenten en dankzij nauwe contacten met de buitenwereld inzicht hebben in de noden van het werkveld.

Aan die *doelstellingen* moet een adequate bekendheid worden gegeven t.a.v. de studenten, bij de aanvang, alsmede tijdens het hele verloop van de studies. Informatie moet dus gepaard gaan met begeleiding, waarbij de docenten nauw betrokken zijn. *Follow-up* van de afgestudeerden is in dit verband aan te raden, om de efficiëntie van de doelstellingen te meten.

De bacheloropleiding heeft als eerste doelstelling het aanbrenge van basiskennis van de fundamentele principes van het recht, in zijn onderscheiden aspecten van:

- civiel recht en procesrecht,
- strafrecht en -procesrecht,
- grondwettelijk recht en bestuursrecht,
- Europees en internationaal recht.

Hier wordt niet gestreefd naar encyclopedische volledigheid, maar naar inzicht in de plaats van het recht in de samenleving.

De aanpak is niet louter gericht op het aanbrenge van positiefrechtelijke kennis maar eveneens op het aanbrenge van de wetenschappelijke rechtsmethodiek en heeft daarenboven aandacht voor de integratie van de relevante aspecten van de humane wetenschappen.

3 HET PROGRAMMA

Het programma van de opleiding moet in rechtstreekse relatie staan met en *concreet vorm* geven aan de algemene en domeinspecifieke doelstellingen.

Het programma moet aansluiten bij de relevante ontwikkeling in de rechtswetenschap en in de beroepspraktijk.

Een goed programma veronderstelt daarbij:

- een interne samenhang in de opleidingsonderdelen, die op elkaar moeten aansluiten,
- een effectieve *studeerbaarheid* (dit betreft o.m. de studietijd en -omvang),
- voorbereiding en begeleiding, niet enkel van de eerstejaarsstudent, maar ook tijdens het verloop van de hele opleiding (didactisch component bij het doceren, zie infra).

Het *operationaliseren* van het programma veronderstelt specifieke middelen om de vorming van de student op adequate wijze te beoordelen, met specifieke vereisten en moeilijkheidsgraden, aangepast aan elk niveau van de opleiding, m.n.:

- de hoorcolleges (niet meer enkel ex cathedra, maar ook interactief),
- seminars,
- practica,
- toetsingen door tentamens en examens.

4 DE INZET VAN PERSONEEL

Hier wordt bedoeld de actieve rol van het academisch personeel in de vormgeving en in de uitvoering van de opleiding.

Inzet impliceert:

- vakinhoudelijke kennis: de juridische opleiding heeft behoefte aan:
  - generalisten, maar ook en vooral aan civilisten, penalisten, fiscalisten enz.;
  - aan full-time en part-timedocenten (die meestal uit de beroepsmilieus afkomstig zijn).
Er moet interactie zijn tussen die verschillende docenten, gelet op de samenhang tussen de rechtsdisciplines, waarin de student een duidelijk inzicht moet verkrijgen, om een *oogkleppen-aanpak* van het recht te voorkomen.
- onderwijskundige kennis, dwz een specifieke pedagogische vaardigheid tot academisch onderwijs, die moet gemeten worden, niet alleen bij de aanwerving, maar ook en vooral *in continuo*.
- relationele en communicatievaardigheden: in dit verband moeten de opleidingen in contact blijven met de buitenwereld (de nationale en internationale beroeps- en universitaire wereld). De contacten die de opleidingsverantwoordelijken onderhouden met het beroepenveld (onder meer via alumni en part time-docenten) laten toe na te gaan in hoeverre de opleiding voldoende *praktijkgericht* is. De docenten moeten ook hun *onderzoeksgerichtheid* blijven cultiveren.

Het academisch personeel moet bijzonder instaan voor de kwaliteit van:

- het onthaal van de nieuwe studenten,
- hun begeleiding, niet enkel in het eerste jaar (of eerste semester), maar ook gedurende het hele verloop van de studies (bv via de nodige aandacht voor de doorstroom van bachelor naar master).

Aandacht moet worden besteed aan organisatorische aspecten als: de samenstelling van het personeelbestand, zijn omvang, zijn leeftijd, enz.

Functioneringsgesprekken moeten periodiek worden gehouden, om voeling te houden met structurele of conjuncturele problemen.

5 DE VOORZIENINGEN

De opleiding moet op een adequate manier ondersteund worden door voorzieningen, zoals de infrastructuur van de faculteit, die aangepast moet zijn aan de actuele en de toekomstige voorspelbare noden. Men denke ook aan de specifieke noden van de student (syllabi, P.C., didactisch materiaal, bibliotheek, openingsuren, beschikbaarheid van het personeel, enz.). Daarnaast moet in een aanbod van studie- en studentenbegeleiding voorzien worden.

6 DE INTERNE KWALITEITZORG

De kwaliteitszorg vormt een cruciaal punt in het evaluatieproces. Dit criterium omvat alle activiteiten van de opleiding zelf die gericht zijn op de kwaliteitshandhaving en -verbetering. Die zorg moet tot uiting komen in de kritische analyse van de sterke en zwakke punten van het eigen onderwijs. Hierbij is de betrokkenheid van het personeel en van de studenten belangrijk. Het zelfevaluatierapport moet de schakel vormen tussen de interne- en externe kwaliteitszorg.

De visitatiecommissie zal in dit verband haar aandacht vestigen op:

- de periodiciteit van de interne en externe evaluatie van de opleiding,
- de verbetermaatregelen die genomen werden ingevolge de uitkomsten van deze periodieke evaluatie,
- de realisatie van de streefdoelen,
- de bevindingen van de toets nieuwe opleiding, en de opvolging die aan de aanbevelingen werd gegeven.

7 DE RESULTATEN

De geformuleerde eindtermen moeten door alle studenten bereikt worden bij het afstuderen. Tevens moeten de studenten de geformuleerde eindkwalificaties binnen de voorziene studieduur kunnen bereiken.

HOOFDSTUK 3

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de zes onderwerpen en de onderliggende facetten uit het accreditatiekader weergegeven.

Per facet wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Bij deze beoordeling maakt de commissie gebruik van de indeling onvoldoende/voldoende.

Verklaring van de scores op de facetten (quaternaire schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen
G	Goed	de kwaliteit stijgt duidelijk uit boven de basiskwaliteit
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binaire schaal):

- + Voldoende**
voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden

- Onvoldoende**
voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

BACHELOR RECHTEN

Onderwerp 1 Doelstellingen	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang van het programma	G
Facet 2.4 Studieomvang	OK
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	nvt
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Personeel	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V
Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	E
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni, beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

DEEL 2

Opleidingsrapport

TRANSNATIONALE UNIVERSITEIT LIMBURG, IN SAMENWERKING MET KU LEUVEN

Bachelor in de Rechten

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bacheloropleiding in de Rechten aan de transnationale Universiteit Limburg (tUL), in samenwerking met de KU Leuven. De visitatiecommissie bezocht de opleiding op 15 en 16 november 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

In 2005 keurde de Vlaamse regering het Limburgplan 2006–2009 goed. Om de participatie van Limburgse jongeren aan het universitair onderwijs te verhogen, kreeg de UHasselt in het Limburgplan de principiële toestemming om een rechtenopleiding aan te bieden in het kader van de tUL. De tUL is een in 2001 opgericht samenwerkingsverband van de UHasselt en de Universiteit Maastricht (UM), dat de onderwijs- en onderzoeksexpertise van beide instellingen bundelt.

Vooraleer de rechtenopleiding effectief van start kon gaan, moest de tUL een erkenningsaanvraag voor een nieuwe opleiding indienen. In 2006 begon de tUL met de aanvraagprocedure voor een bacheloropleiding. Hier toe werd een transnationale curriculumwerkgroep opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de UHasselt, de Universiteit Maastricht en, in

een latere fase, de KU Leuven. Voor de erkenning van de bacheloropleiding moest de tUL in een eerste fase een macrodoelmatigheidsdossier indienen bij de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs Vlaanderen.

In eerste instantie adviseerde de Erkenningscommissie negatief, vanwege het reeds ruime bestaande aanbod van academische rechtenopleidingen en vanwege de vraag van de Vlaamse Minister van Onderwijs om een overaanbod aan vergelijkbare opleidingen te vermijden. Op 22 september 2006 kreeg de opleiding groen licht van de Erkenningscommissie, op basis van een aangepast macrodoelmatigheidsdossier waarin ook de KU Leuven als substantiële partner werd betrokken.

In een tweede fase moest de tUL de zogenaamde toets nieuwe opleiding doorstaan, uitgevoerd door een panel ingesteld door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie-Organisatie (NVAO). Op basis van het rapport van het panel, keurde de NVAO de kwaliteit van de nieuwe bacheloropleiding Rechten goed. De Vlaamse regering volgde de NVAO op 12 oktober 2007 en erkende de opleiding. Het eerste jaar van de bacheloropleiding werd vervolgens voor het eerst aangeboden in het academiejaar 2008–2009. Sindsdien organiseren de Universiteit Hasselt, de Universiteit Maastricht en de KU Leuven samen de opleiding.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met de betrokken beleidsverantwoordelijken, het opleidingsbestuur, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven, bachelorproeven en aanvullende documentatie ter plaatse.

Per facet geeft de commissie aan of de opleiding hierop onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De beoordeling 'onvoldoende' wijst er op dat het facet beneden de gestelde verwachting ligt en dat beleidsaandacht op dit punt nodig is. De beoordeling 'voldoende' houdt in dat het facet beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor dit facet. De beoordeling 'goed' houdt in dat het niveau van het facet uitstijgt boven de basiskwaliteit. De beoordeling 'excellent' houdt in dat voor het facet een niveau wordt gerealiseerd waardoor de beoordeelde opleiding zowel in Vlaanderen

en in België als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren. De commissie heeft in haar oordelen inzichtelijk proberen te maken hoe zij, rekening houdend met de bijbehorende criteria, tot een beoordeling per facet is gekomen, zodat duidelijk is waarop de beoordeling is gegrond. De oordelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses en zijn mede gebaseerd op een vergelijking met internationaal gehanteerde normen in het betreffende domein. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Een positieve onderwerpscore houdt in dat voldaan is aan de minimumeisen voor basiskwaliteit. Een negatieve onderwerpscore houdt in dat niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit voldaan is. Voorts geeft de visitatiecommissie aan het eind van het rapport een eindoordeel over de basiskwaliteit van de opleiding.

De aanbevelingen om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, zijn opgenomen bij de respectieve facetten. Aan het eind van het rapport is ten behoeve van de opleiding een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Bij de opstart van de opleiding eiste de Vlaamse Minister van Onderwijs dat de bacheloropleiding Rechten in Hasselt een innoverende invulling zou krijgen. Niettegenstaande deze eis, wordt er ook gestreefd naar een naadloze overgang naar andere masteropleidingen Rechten in Vlaanderen en wil de opleiding hetzelfde civiel effect waarborgen als de andere rechtenopleidingen in Vlaanderen.

Om tegemoet te komen aan al deze verwachtingen werd de centrale doelstelling van de bacheloropleiding als volgt omschreven: “De opleiding heeft tot doel studenten grondige kennis en inzicht bij te brengen van het nationale Belgische recht en een gedegen algemene juridische vorming te geven, door middel van probleem- en opdrachtgestuurd onderwijs en vanuit het perspectief dat dit recht zich niet geïsoleerd laat bestuderen, maar dat dit dient te gebeuren in de context van processen van rechtsvorming waarbij enerzijds internationaal (i.h.b. Europees) recht en recht van andere nationale stelsels hun invloed hebben doen gelden en waarbij anderzijds ook het Belgische recht zijn invloed heeft gehad. Voor een goed begrip van het nationale Belgische recht zal – waar relevant en nuttig – aandacht worden besteed aan de internationale en buitenlandsrechtelijke dimensie. Deze aanpak zal geleidelijk aan meer contouren krijgen.”

In de eerste plaats wil de opleiding dus breed geschoolde juristen afleveren die thuis zijn in het in België geldende recht. Van in het begin van de opleiding wordt ernaar gestreefd dit recht zoveel als mogelijk in verband te brengen met het internationale en supranationale (EU) recht. Verder wordt ook veel aandacht besteed aan rechtsvergelijking.

In de tweede plaats beoogt de opleiding juristen af te leveren die zelfstandig kunnen werken en kritisch kunnen omgaan met de beschikbare gegevens. Er wordt daartoe gestreefd naar een stimulerende onderwijsomgeving, die zo veel mogelijk aansluit bij de juridische praktijk en aanknopingspunten heeft met de belevingswereld van de student. De klemtoon van de onderwijsaanpak wordt verlegd van passieve informatieoverdracht naar actieve kennisconstructie door middel van zelfstudie, met een gradueel afnemende sturing en begeleiding vanuit het onderwijzend korps.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindcompetenties van de opleiding bestudeerd en besproken met alle betrokkenen. Ze heeft vastgesteld dat de opleidingsdoelstellingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet.

Aansluitend bij de keuze voor opdracht- en probleemgestuurd onderwijs, is de opleiding ambitieus wat betreft de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. Aldus sluit de opleiding voor deze aspecten goed aan bij de decretaal bepaalde doelstellingen van een academisch gerichte bacheloropleiding.

Voorts streeft de opleiding een begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire (in casu juridische) basiskennis na, gekoppeld aan de recente ontwikkelingen en aan het wetenschappelijk onderzoek in het vakgebied en met aandacht voor de maatschappelijke realiteit. Deze competenties zijn dusdanig geformuleerd dat zij afdoende aansluiten bij het niveau van een academisch gerichte bacheloropleiding.

De doelstellingen zijn bekend bij de studenten. Zij worden hierover via meerdere kanalen geïnformeerd, zowel voorafgaand aan de opleiding als tijdens de opleiding.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als voldoende.

Zoals eerder vermeld, werd om de opleiding te mogen opstarten een eigen profiel geëist door de minister van Onderwijs. Het opleidingsbestuur heeft daarbij voor een dubbele profilering gekozen. Ten eerste werd gekozen voor een profilering op het vlak van de onderwijsmethode. De keuze voor opdracht- en probleemgestuurd onderwijs betekent een wezenlijke differentiatie van de andere Vlaamse rechtenopleidingen. Het opleidingsbestuur heeft de voorbije jaren veel geïnvesteerd in de gedragenheid van deze aanpak bij alle betrokken lesgevers. Uit de gesprekken van de commissie blijkt dat deze investeringen geresulteerd hebben in een brede gedragenheid van het onderwijsconcept.

Ten tweede streeft de opleiding ook inhoudelijk een eigen profiel na. Er wordt daarbij gekozen voor een doorgedreven rechtsvergelijkende en meerlagige benadering van het recht. De commissie vindt het zinvol dat rechtenstudenten het recht binnen de bredere internationale context leren plaatsen en inzicht verwerven in de interactie tussen rechtssystemen. Zij meent evenwel dat dit in iedere hedendaagse rechtenopleiding aan bod dient te komen. Hoewel het accent mogelijk sterker op een rechtsvergelijkende en meerlagige benadering ligt dan bij andere opleidingen, vindt de commissie de inhoudelijke profilering die hiermee bereikt wordt dus eerder beperkt.

Op basis van het bestuderen van het programma, merkt de commissie op dat een andere keuze die de opleiding maakt minder expliciet benoemd wordt in de communicatie. Het gaat om een eerder beperkte historische kadering van het recht en een beperkte aandacht voor de interactie met andere humane wetenschappen zoals de sociologie en de psychologie. Deze vaststelling werd tijdens de gesprekken bevestigd door de opleidingsverantwoordelijken.

Globaal meent de commissie dat de doelstellingen overeenkomen met wat (buitenlandse) vakgenoten en het werkveld van een academisch gerichte bacheloropleiding in de rechten verwachten. De nagestreefde beheersing van het Belgisch recht is voldoende diepgaand en laat zonder twijfel toe een masteropleiding in de rechten aan te vatten en het nagestreefde civiel effect te bereiken. De doelstellingen van de bacheloropleiding sluiten dan ook op adequate wijze aan bij de wensen en behoeften van het beroepenveld. De doelstellingen werden door het opleidingsbestuur besproken met de klankbordwerkgroep van de opleiding, waarin meerdere vertegenwoordigers van het beroepenveld vertegenwoordigd zijn.

Samenvattend vindt de commissie dat de opleiding zonder twijfel voldoet aan de eisen voor een academisch gerichte bacheloropleiding in de rechten, maar vindt zij dat de eigen profilering van de opleiding nog scherper kan worden geformuleerd. In zo'n profilering zou nog duidelijker kunnen gesteld worden welk soort jurist men wil opleiden en op welke manier de bachelor in de rechten van de tUL-opleiding zich onderscheidt van andere Vlaamse bachelors in de rechten. Het lijkt de commissie voorts zinvol om het verder geëxpliciteerde profiel te benoemen in de communicatie over de opleiding.

Algemene conclusie bij Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als positief voor de Bachelor in de Rechten en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Verder bouwend op een traditie binnen de UM en de tUL-opleiding Biomedische Wetenschappen, werd gekozen voor een jaarindeling in 'blokken'. Dit houdt in dat de opleidingsonderdelen worden aangeboden in periodes van vier, zes of acht weken. Aan het einde van iedere periode volgen enkele dagen studietijd waarna de studenten het examen afleggen. Ieder studiejaar is op deze manier onderverdeeld in vijf kernblokken, waarin telkens één à twee opleidingsonderdelen zijn geprogrammeerd: (1) van september tot einde oktober/begin november, (2) van november tot einde december/begin januari, (3) januari, (4) van februari tot en met maart en (5) van april tot half juni. Daarnaast bevat het curriculum ook practica die over verschillende blokken heen zijn geprogrammeerd. Dit is ook het geval voor de opleidingsonderdelen 'Français juridique' en 'Economie'.

	September/ oktober	November/ december	Januari	Februari/maart	April/half juni
1e bachelor	Beginselen van het Recht (9 SP)	Staats- en Bestuursrecht (8 SP)	Legal English (4 SP)	Privaatrecht (11 SP)	Internationaal en Europees Recht (12 SP)
	Practicum Oplossen van Juridische Problemen (4 SP)		Practicum Rechtsvergelijking (4 SP)		
	Français juridique (4 SP)		Practicum Juridisch schrijven (4 SP)		
2e bachelor	Straf- en Strafprocesrecht (10 SP)	Foundations of the European Union (6 SP) International law (6 SP)	Rechtsfilosofie (6 SP)	Arbeids- en sociale zekerheidsrecht (12 SP)	Zaken- en contractenrecht (12 SP)
	Practicum Ontdekking van Europa: moot court (4 SP)		Economie (4 SP)		
3e bachelor	Gerechtelijk Recht (6 SP)	Personen- en Samenlevingsrecht (8 SP)	De ontwikkeling van het Recht in Europa (4 SP)	Ondernemingsrecht mlv het vennootschapsrecht (6 SP)	Fiscaal recht (6 SP)
	Economische en Politieke Integratie in het Naoorlogse Europa (6 SP)	Rechten van de Mens (6 SP)		Law of the internal market (6 SP)	Recht in een multiculturele samenleving (6 SP)
Bachelorscriptie (6 SP)					

Schema 1: Schematische weergave programma vanaf 2012–2013

De meeste opleidingsonderdelen zijn toegewezen aan één van de drie partnerinstellingen: de Universiteit Hasselt, de Universiteit Maastricht of de KU Leuven. Deze partner levert de coördinerende verantwoordelijke, die instaat voor het gros van de hoorcolleges, en de tutoeren, die het onderwijs in kleine groepen begeleiden. De opleiding bevat geen keuze-opleidingsonderdelen.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het programma zo ingedeeld is dat de geformuleerde eindcompetenties kunnen verworven worden doorheen het programma. Het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen zijn adequaat dankzij de inzet van expertise van de drie betrokken universiteiten.

De vakfiches van de individuele opleidingsonderdelen geven een goed inzicht in de eindcompetenties die erin nagestreefd worden. De commissie waardeert de inspanningen om, door het opstellen van een competentie-matrix, na te gaan welk opleidingsonderdeel tot welke eindcompetenties bijdraagt. Ze vindt het ook positief dat een onderscheid gemaakt wordt tussen competenties die geëvalueerd worden en competenties die occasioneel en/of op impliciete wijze aan bod komen en dus niet als dusdanig geëvalueerd worden. De commissie beveelt aan om de lesgevers nog sterker te betrekken bij het opstellen en bijsturen van de competentiematrix. Zij meent dat dit instrument een waardevolle bijdrage kan leveren bij het verder ontwikkelen van leerlijnen doorheen de opleiding.

In het programma wordt vanaf de eerste week de nadruk gelegd op de juridische vorming. Ook het vaardighedenonderwijs wordt snel opgestart. In het begin wordt gebruik gemaakt van opdrachtgestuurd onderwijs. Tegen het einde van het eerste bachelorjaar wordt een overgang gemaakt naar probleemgestuurd onderwijs. Deze overgang wordt volgens de commissie zorgvuldig aangestuurd.

Na de basisopleidingsonderdelen 'Beginselen van het recht', 'Staats- en bestuursrecht' en 'Privaatrecht' wordt als laatste blok van het eerste bachelorjaar reeds 'Internationaal en Europees recht' geprogrammeerd. Zo

krijgen studenten in het eerste jaar niet alleen een introductie in de diverse aspecten van het Belgisch recht, maar wordt ook onmiddellijk een link gelegd met het internationaal en Europees recht. In combinatie met het talen- en vaardighedenonderwijs, vormt het eerste bachelorjaar een goede basis om nadien de diverse domeinen van het recht verder uit te diepen. De commissie is van mening dat globaal een goed evenwicht gevonden wordt tussen het publiek en het privaatrecht. In een aantal gevallen wordt vergeleken met het Frans en het Nederlands recht en in mindere mate met andere rechtsstelsels. Ook de meerlagigheid van het recht en vooral de interactie met het Europees recht komen geregeld aan bod. Het programma vormt dan ook een adequate vertaling van de opleidingsdoelstellingen.

Aansluitend bij de keuzes zoals beschreven in het facet 1.2, is de aandacht voor humane wetenschappen eerder beperkt in het bachelorprogramma. Waar deze domeinen wel aan bod komen, zoals in het opleidingsonderdeel 'Economie', is er wel een goede afstemming op de juridische vorming. De commissie waardeert dit omdat een koppeling aan het referentiekader van de studenten en aan hun interesses beklijvend werkt.

Wat internationalisering betreft, wordt ervoor gekozen om studentenmobiliteit te beperken tot de master. De commissie vindt deze keuze verantwoord. Ze pleit er wel voor om te onderzoeken of de procedures aan de partneruniversiteiten gewijzigd kunnen worden, zodat ook Hasseltse studenten reeds tijdens hun bacheloropleiding kunnen kandideren voor een Erasmusuitwisseling in hun masteropleiding. Door de samenwerking met de Universiteit Maastricht en de internationale focus in het programma, worden alle studenten wel al in hun bacheloropleiding geconfronteerd met de internationale dimensies van het recht.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende.

De commissie is van oordeel dat voldoende aandacht naar kennisontwikkeling gaat. De opleiding steunt daarbij op het wetenschappelijk onderzoek dat gevoerd wordt aan de rechtsfaculteiten van de drie partneruniversiteiten. De aangeboden inhouden zijn actueel en sluiten aan bij recente ontwikkelingen in het vakgebied.

In de onderwijsbijeenvakomsten wordt studenten eerst via opdrachten en nadien via probleemgestuurd onderwijs een kritische attitude bijgebracht. Ook in de practica ligt de nadruk op een kritische attitude. De practica zijn gericht op het lezen van arresten, het oplossen van casussen en het schrijven van teksten. Door de vele opdrachten en interactieve onderwijsopdrachten ontwikkelen de studenten goede onderzoeksvaardigheden. De studenten moeten deze vaardigheden aan het eind van de opleiding geïntegreerd toepassen in de bachelorscriptie.

De opleiding sluit volgens de commissie aan bij de beroepspraktijk. Het programma is zo ingevuld dat de opleiding, in combinatie met een masteropleiding in de rechten, toegang geeft tot de togaberoepen. Zowel ZAP-leden als een aantal tutoren hebben juridische praktijkervaring en vertellen deze ervaring in hun onderwijs. Binnen de onderwijsbijeenvakomsten wordt bovendien maximaal met casussen gewerkt waardoor studenten voorbereid worden op de verschillende opdrachten waarmee ze in hun beroepsleven zullen geconfronteerd worden.

Ten slotte wordt onder de noemer 'Onderwijs +' gewerkt aan de integratie van een aantal zogenaamde 'employability skills' in het programma. Het gaat om competenties als schriftelijke en mondelinge communicatie, teamwork en self-management (inclusief timemanagement). Concreet werd als try-out een sessie 'netiquette' gegeven tijdens de introductiedag, werd een 'Onderwijs + kick off' georganiseerd in het begin van het academiejaar 2011–2012 en werden sessies timemanagement en inhoudelijk communiceren aangeboden. De commissie waardeert deze inspanningen en hoopt dat deze initiatieven verder uitgebouwd worden.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als goed.

Het programma van de bacheloropleiding bestaat volledig uit verplichte opleidingsonderdelen die, zoals eerder beschreven, aangeboden worden in blokken van vier tot acht weken. Het programma wordt zorgvuldig opgebouwd doorheen de drie bachelorjaren. In het begin van de opleiding wordt een systematische inleiding in het juridisch domein aangeboden. Na een inleidend opleidingsonderdeel 'Beginselen van het recht', wordt deze basis uitgediept in 'Staats- en bestuursrecht', 'Privaatrecht' en 'Internationaal en Europees recht'. Tegelijkertijd wordt via practica gewerkt aan het ontwikkelen van de nodige vaardigheden en wordt ook de Franse en Engelse taalbeheersing van de studenten verder ontwikkeld. In het

tweede en derde bachelorjaar wordt verder gebouwd op deze basis. De diverse deeldomeinen van het recht worden uitgediept en via een aantal meta-juridische opleidingsonderdelen wordt het recht gekaderd binnen de bredere maatschappelijke context. Studenten en alumni getuigen dat er nauwelijks storende overlappingsen zijn en dat frequent verwezen wordt naar inhoud die in andere opleidingsonderdelen werden aangebracht.

De commissie heeft vastgesteld dat het programma zorgvuldig is opgebouwd en dat er continu gewerkt wordt aan het verder verbeteren van de samenhang ervan. Zo werd de volgorde van een aantal opleidingsonderdelen reeds aangepast op basis van feedback van studenten en docenten. Ook werden recent werkgroepen samengesteld voor het verder verfijnen van de leerlijnen methodologische opleidingsonderdelen enerzijds en de Europeesrechtelijke opleidingsonderdelen anderzijds. Het overleg is er in het bijzonder op gericht de verschillende opleidingsonderdelen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen en op elkaar te laten aansluiten zodat er geen hiaten of overlappingsen zijn in het onderwijs. De commissie beveelt wel aan te onderzoeken of de voorbereiding op bepaalde opleidingsonderdelen waarvoor een groot deel van de studenten faalt (zie *facet 6.2*) kan verbeterd worden om zo struikelblokken in het tweede en derde bachelorjaar weg te nemen.

Om te bewaken dat studenten de opleiding in de juiste volgorde doorlopen, wordt voorzien in een systeem van volgtijdelijkheid. Dit systeem bepaalt voor welke opleidingsonderdelen de student een credit dan wel een toereerbare onvoldoende moet hebben behaald vooraleer hij een later geprogrammeerd opleidingsonderdeel mag opnemen. De volgtijdelijkheden staan ingeschreven in de studiegids: voor elk opleidingsonderdeel is aangegeven of en welke begintermen vereist zijn.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten. De opleiding voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

De commissie waardeert de inspanningen om de studeerbaarheid van het programma te bewaken. De opleiding gaat uit van een studiebelasting van 27 uur per studiepunt. Ze gebruikt verschillende instrumenten om na te gaan of deze inschatting overeenkomt met de reële benodigde studietijd.

Zo werd een methode van tijdschrijven uitgetest, waarbij studenten wordt gevraagd hun werkelijk gepresteerde studietijd te registreren. De respons hierop was evenwel beperkt. Hierdoor kunnen moeilijk conclusies getrokken worden uit de bekomen resultaten. Rekening houdend met de lage respons en de relatief grote administratieve belasting, heeft het opleidingsbestuur besloten om de tijdschrijfmethode stop te zetten. Wel wordt in de elektronische studentenenquête meer expliciet gepeild naar de studiebelasting per opleidingsonderdeel. Ook tijdens evaluatievergaderingen met studenten kunnen opmerkingen gemaakt worden over de studiebelasting. Het opleidingsbestuur verzamelt de resultaten van de verschillende evaluaties en stuurt op basis daarvan bij waar nodig. De commissie beveelt aan om verder te zoeken naar geschikte instrumenten om de reële studietijd van studenten op te volgen.

Naast de globale studeerbaarheid van het programma, is ook een goede spreiding van het werk van belang. De inroostering van de contacturen gebeurt verspreid over de week, waarbij in principe de hoorcolleges geprogrammeerd zijn op maandag en donderdag, onderwijsbijeenkomsten voorzien zijn op dinsdag en vrijdag en practica op woensdag. De studiebelasting wordt zo over de volledige lesweek gespreid. Dit komt de studeerbaarheid ten goede. Deze gespreide inroostering zet de studenten bovendien aan tot regelmatige studie gedurende de gehele onderwijsperiode. Na elke onderwijsperiode volgt telkens een week voorbehouden voor het examen/de examens. In een aantal onderwijsblokken worden meerdere opleidingsonderdelen gelijktijdig gevolgd. Een aantal combinaties van opleidingsonderdelen werden reeds bijgestuurd om de spreiding van de studielast te verbeteren. Op basis van de getuigenissen van studenten, besluit de commissie dat de opleiding veel inspanningen van de studenten vergt. De opleiding slaagt er over het algemeen wel in om de studie-inspanningen goed te spreiden. Wel stelt de commissie vast dat er, door de snelle opeenvolging van de verschillende blokken, weinig rustmomenten voor de studenten zijn in de loop van het academiejaar.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als goed.

Er is gekozen voor een studentgecentreerd onderwijsconcept. Het uitgangspunt van dit onderwijsconcept is dat 'leren' door de studenten zelf moet gebeuren. Het onderwijs moet hiervoor de condities creëren. Bij de

vormgeving van het programma, de invulling van de opleidingsonderdelen en de keuze van de werkvormen wordt er daarom naar gestreefd het leerproces van de student centraal te stellen. De bedoeling is studenten te stimuleren tot zelfstandig leren, waarbij ze kritisch leren omgaan met de beschikbare gegevens. De klemtoon ligt op actieve kennisconstructie door middel van zelfstudie en niet op passieve informatieoverdracht.

In het eerste bachelorjaar wordt gewerkt met opdrachtgestuurd onderwijs. Studenten werken aan zelfstudieopdrachten op basis van nauwgezette instructies. Gaandeweg wordt gestreefd naar een steeds grotere mate van zelfstandigheid. In het tweede en het derde bachelorjaar komt de nadruk op probleemgestuurd onderwijs te liggen. In deze onderwijsvorm ontdekken studenten zelf de achtergronden bij gecompliceerde problemen uit de praktijk en de theorie van hun opleiding. De opdrachten zijn divers van aard. Het gaat zowel om individuele als groepsopdrachten. De opdracht kan de student aanzetten kritische vragen te formuleren bij een studietekst, oefeningen te maken, een probleem op te lossen, informatie op te zoeken of een presentatie voor te bereiden. In de loop van de opleiding worden de zelfstudie-instructies geleidelijk minder gedetailleerd. De commissie heeft het didactisch concept met alle betrokkenen besproken. Ze waardeert het dat de aanpak consequent wordt toegepast en dat het zelfsturend karakter zorgvuldig wordt opgebouwd.

Het programma wordt opgebouwd in onderwijsblokken van vier tot acht weken. Er wordt gekozen voor een beperkt aantal contacturen. Het gaat om hoorcolleges, onderwijsbijeenkomsten en practica. Opdat studenten voldoende tijd zouden hebben om individueel of samen met medestudenten opdrachten uit te voeren (zelfstudie), wordt het aantal contacturen per blok beperkt tot acht à tien per week. In de hoorcolleges geeft de coördinerende verantwoordelijke voor alle studenten die het opleidingsonderdeel volgen een inleiding tot de leerstof, structureert hij de leerinhoud of schetst hij de rode draad, geeft hij de nodige uitleg bij moeilijke stukken, licht hij verbanden toe, enz. De hoorcolleges dienen als oriëntatie voor de zelfstudieopdracht. Daarnaast nemen de studenten in groepen van ongeveer twintig tweemaal per week deel aan een onderwijsgroep. Een onderwijsgroep vergadert onder begeleiding van een tutor. Tijdens de onderwijsbijeenkomst bespreken de studenten de zelfstudieopdrachten, inventariseren en analyseren ze de problemen en gaan ze na hoe een probleem het best kan worden aangepakt. Via een discussie wordt een dieper inzicht in de leerstof nagestreefd. Er gaat niet alleen aandacht naar inhoudelijke aspecten, maar ook naar procedures en werkmethoden. Hierdoor

kunnen studenten niet alleen hun vakspecifieke, maar ook hun algemene cognitieve vaardigheden ontwikkelen. In de practica staat het inoefenen van juridische vaardigheden centraal. De practica worden parallel aan het blokonderwijs georganiseerd en zijn gericht op het ontwikkelen van juridische vaardigheden. Naast het lezen van arresten, het oplossen van casussen en het schrijven van teksten, wordt in de practica ook een 'moot court' georganiseerd waarin de studenten de mogelijkheid krijgen om op een actieve manier schrijfvaardigheden en mondelinge vaardigheden te ontwikkelen in een simulatierechtbank.

Op basis van de gesprekken met docenten en studenten heeft de commissie vastgesteld dat het blokkensysteem globaal gewaardeerd wordt. Niettemin blijkt het voor studenten niet vanzelfsprekend om sommige deeldomeinen van het recht binnen de korte duur van een onderwijsblok te verwerven en voldoende te laten bezinken. De commissie beveelt dan ook aan om blijvend te evalueren of het blokkensysteem voor alle juridische opleidingsonderdelen de meest geschikte aanpak is.

Voor elk opleidingsonderdeel wordt een studieleidraad ontwikkeld, het zogenaamde 'blokboek'. Dit blokboek fungeert als handleiding voor de zelfstudie van de studenten. Het bevat in de regel een beschrijving van het onderwijsteam, de onderwijsorganisatie, het studiemateriaal, de examen-eisen, de hoorcolleges en de onderwijsbijeenkomsten. Verder staan hierin ook de zelfstudieopdrachten beschreven, en wordt aangegeven op welke manier de verschillende contactmomenten moeten worden voorbereid. In de loop van de opleiding worden de zelfstudie-instructies in de leidraad geleidelijk minder gedetailleerd. Los van de blokboeken maken vele onderwijsteams gebruik van bijkomend studiemateriaal, zoals een jaarlijks geactualiseerde studentencodex, handboeken, readers en cursusteksten. Het elektronisch leerplatform Blackboard wordt in de eerste plaats gebruikt om informatie over te dragen, terwijl interactieve functies zoals discussiefora slechts in een beperkt aantal opleidingsonderdelen worden gebruikt. Studenten wijzen erop dat zij via de sociale media eigen discussiefora onderhouden en daardoor nauwelijks van die mogelijkheid in Blackboard gebruik maken. De commissie heeft vastgesteld dat de blokboeken goed uitgewerkt zijn en over het algemeen alle nodige informatie voor de studenten bevatten. Ook het aanvullend materiaal is degelijk.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als voldoende.

Een student heeft in regel recht op twee examenkansen per opleidingsonderdeel. De eerste examenkans wordt aansluitend bij het onderwijsblok georganiseerd. Op die manier worden de studenten gestimuleerd om hun studie-inspanningen goed te spreiden over het hele academiejaar en krijgen ze zeer snel feedback die hen toelaat hun studiedrag zo nodig bij te sturen. Studenten kunnen zich echter uitschrijven voor deze eerste examenkans. Studenten die zich tijdig uitschrijven, kunnen zich inschrijven voor het inhaalexamen dat wordt georganiseerd aan het einde van het laatste onderwijsblok van het academiejaar. Ook studenten die gewettigd afwezig zijn op de dag van de eerste examenkans kunnen zich inschrijven voor het inhaalexamen. De tweede examenkans wordt in augustus georganiseerd. Om uitstelgedrag te vermijden, werd de deadline voor het uitschrijven voor de eerste examenkans reeds vervroegd. Er wordt over nagedacht om de uitschrijfmogelijkheid nog verder te beperken. Gezien het gekozen didactisch concept, vindt de commissie het positief dat studenten maximaal gestimuleerd worden aansluitend bij het onderwijsblok examen af te leggen.

Er wordt per deliberatiepakket gedelibereerd. De bacheloropleiding bestaat uit twee deliberatiepakketten. Het eerste pakket komt overeen met het modeltraject van het eerste bachelorjaar. Het tweede deliberatiepakket omvat het modeltraject van het tweede en het derde bachelorjaar. De examenregeling voorziet verschillende tolerantieregels voor het eerste en het tweede deliberatiepakket. Dit onderscheid wordt gemaakt in functie van de studievoortgangsbewaking. Een student is geslaagd voor de bacheloropleiding wanneer hij geslaagd is verklaard voor elk deliberatiepakket. Daarnaast is de examencommissie ook bevoegd om, in uitzonderlijke gevallen, op gemotiveerde wijze af te wijken van bovenvermelde regelingen. Dit kan enkel indien de examencommissie van oordeel is dat de doelstellingen van het betrokken deel van de opleiding (of de opleiding in haar geheel) globaal verwezenlijkt zijn. Deze afwijking van de tolerantieregels kan echter nooit een verstrenging inhouden.

De examenvorm van elk opleidingsonderdeel staat beschreven in de studiegids, die te raadplegen is op de website van de UHasselt. Deze informatie wordt in de meeste gevallen herhaald in het blokboek, en verder geconcretiseerd tijdens de contacturen. De coördinerende verantwoorde-

lijke stelt ook vaak voorbeeldexamens ter beschikking. Modelantwoorden worden hierbij soms, doch niet altijd gegeven. De commissie pleit ervoor om deze praktijk te veralgemenen. Dergelijke antwoorden helpen studenten immers bij het inschatten welk type antwoorden de betrokken docent verwacht.

Studenten zijn positief over de transparantie en de organisatie van de toetsing. Ze weten goed wat van hen verwacht wordt en krijgen de nodige feedback. Het blokkensysteem wordt door de studenten positief onthaald. Ze worden erdoor gestimuleerd om hun studie-inspanningen goed te spreiden over het academiejaar en krijgen sneller feedback.

De keuze voor de examenvorm ligt bij het onderwijsteam dat instaat voor het opleidingsonderdeel. Er wordt over het algemeen geopteerd voor schriftelijke examens. Omwille van organisatorische redenen wordt immers gekozen geen mondelinge examens te organiseren. Er wordt gewerkt met open en multiple choice-vragen. De commissie waardeert dat er over het algemeen binnen de onderwijsteams goede werkafspraken gemaakt worden over de concrete vormgeving van het examen, de antwoordsleutels, de quoterings, de samenvoeging van deelresultaten, enz. Naast goede voorbeelden, heeft de commissie bij nazicht van de examenvragen opgemerkt dat bij een aantal opleidingsonderdelen de toetsing minder goed aansluit bij de doelstellingen van de opleiding, in het bijzonder geldt dit voor het gebruik van (louter) multiple choice-vragen in het tweede en derde bachelorjaar. Meer algemeen stelt de commissie vast dat een overkoepelend evaluatiebeleid op opleidingsniveau ontbreekt. De commissie vindt het positief dat de opleiding plant hier werk van te maken. Op die manier kan het bereiken van de nagestreefde doelstellingen beter bewaakt worden en kan gewaarborgd worden dat elke toetsingsvorm aansluit bij het gekozen didactisch concept en de doelstellingen van de opleiding. Nu wordt de kwaliteitsbewaking vooral ex post bewaakt op basis van problemen die studenten signaleren of die blijken uit de slaagcijfers. Onmiddellijk na de examenperiode wordt immers een elektronische analyse van de examenresultaten gemaakt. Deze gegevens worden besproken in het opleidingsbestuur.

Naast de examens aan het eind van een blok, wordt voor een aantal blokken ook gewerkt met permanente evaluatie. Met uitzondering van de practica, varieert het aandeel van de permanente evaluatie in de totale score tussen nul en vijfentwintig procent. De commissie vindt dat permanente evaluatie goed bij het gekozen onderwijsmodel aansluit. De commissie

pleit dan ook om vaker een substantieel deel van de beoordeling te baseren op permanente evaluatie.

De bacheloropleiding wordt ten slotte afgerond met een bachelorscriptie van zes studiepunten. De bachelorscriptie is gespreid over het volledige derde bachelorjaar. De student moet een synthese maken van alle competenties die hij zich tijdens de bacheloropleiding eigen heeft gemaakt. De student moet aantonen dat hij methodologische vaardigheden heeft ontwikkeld die hem in staat stellen de relevante bronnen te vinden, door te nemen en te evalueren. Hij moet namelijk een synthese maken van de stand van zaken betreffende een juridisch probleem en daarover zowel schriftelijk als mondeling verslag uitbrengen. De nadruk ligt op het vinden en evalueren van de juiste bronnen. De studenten geven vooral een status quaestionis van een bepaald probleem. De persoonlijke inbreng is, in tegenstelling tot de masterscriptie, eerder beperkt. Hoewel er duidelijke richtlijnen uitgewerkt zijn voor de studenten en begeleiders, heeft de commissie vastgesteld dat de begeleiding van de bachelorproef in de opstartfase van de opleiding grote verschillen vertoonde. Ze waardeert dat het opleidingsbestuur werk maakt van een betere afstemming tussen de begeleiders. Op basis van de bachelorscripties die de commissie bestudeerd heeft, meent zij dat het niveau over het algemeen overeenstemt met het niveau dat van een bachelorscriptie mag verwacht worden. Ten slotte vindt de commissie het concept van de bachelorscriptie vrij klassiek en dus niet specifiek ingevuld in functie van het didactisch concept van de opleiding. Ze beveelt dan ook aan om het concept van de bachelorscriptie nogmaals te overwegen in het licht van het eigen didactisch concept.

Facet 2.8 Masterproef

Niet van toepassing.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

De opleiding past de decretale toelatingsvoorwaarden toe. Sinds de start in 2008 schreven zich gemiddeld 208 generatiestudenten in de opleiding in. Hiermee trekt de opleiding meer studenten aan dan oorspronkelijk gepland. Meer dan tachtig procent van de generatiestudenten is uit Limburg afkomstig. De opleiding slaagt dus in haar doelstelling om meer Limburgse leerlingen naar de universiteit te brengen. De commissie heeft kennis genomen van de herkomstgegevens in verband met de generatiestudenten

die de opleiding ter beschikking heeft gesteld. In het licht van deze gegevens meent de commissie dat de opleiding er vrij goed in slaagt om studenten uit lagere sociaal-economische groepen aan te trekken. Hiervoor kan de opleiding in grote mate steunen op de acties die de UHasselt in het kader van het diversiteitsbeleid en het aanmoedigingsfonds onderneemt. Het zou evenwel ook nuttig zijn om in de toekomst na te gaan of er zich geen bijkomende inspanningen op opleidingsniveau opdringen om maximale instroom van kansarme studenten te bevorderen. De commissie waardeert dat de opleiding via een peter- en meterwerking investeert in het begeleiden van instromende allochtone studenten om hun studiesucces te verhogen.

De commissie vindt verder dat het programma in voldoende mate aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten. Het systeem van onderwijsgroepen van zo'n twintig studenten biedt de kans om studenten persoonlijk op te volgen en hen te begeleiden in de overgang naar het universitair onderwijs. Door het blokkensysteem ontdekken studenten snel of de opleiding aansluit bij hun verwachtingen en worden zij snel geconfronteerd met de verwachtingen die bij examens gesteld worden. Studenten worden aan het begin van de opleiding ook geïnformeerd over de verwachtingen die de opleiding stelt. Naast de intensieve begeleiding gekoppeld aan het onderwijs, is de instroombegeleiding beperkt.

Studenten kunnen vrijstellingen krijgen op basis van EVC of EVK. Vrijstellingen op basis van EVK worden geregeld toegekend. Voor studenten met een ander academisch diploma wordt, ook een verkorte bachelor aangeboden en voor studenten met een bachelor in het bedrijfsmanagement, afstudeerrichting rechtspraktijk, is er een schakelprogramma van 89 studiepunten. Van de mogelijkheid om via EVC een vrijstelling te krijgen wordt nauwelijks gebruik gemaakt, maar de commissie heeft hieromtrent geen klachten vernomen.

Algemene conclusie bij Onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt alle facetten betreffende het onderwerp 'programma' als positief voor de Bachelor in de Rechten en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als voldoende.

De personeelsformatie voor de opleiding bestaat uit personeelsleden van de UHasselt, de Universiteit Maastricht en de KU Leuven. Bij de oprichting van de tUL werd bepaald dat de tUL geen eigen personeelsformatie of infrastructuur heeft, maar voor de realisatie van haar doelstellingen een beroep doet op de personeelsformatie en de infrastructuur van de beide moederuniversiteiten, de UHasselt en de Universiteit Maastricht. Door de samenwerking met betrekking tot de rechtenopleiding, wordt bovendien ook personeel van de KU Leuven betrokken bij het onderwijs.

Het onderwijzend personeel toont over het algemeen een grote betrokkenheid bij de opleiding. Studenten en alumni spraken daarover in de gesprekken met de commissie hun waardering uit. Ook wanneer lesgevers niet on site aanwezig zijn, zijn zij vaak vlot bereikbaar via e-mail.

Het assistierend academisch personeel (AAP) heeft in de ogen van de commissie een vrij grote onderwijsbelasting. Dankzij het blokkensysteem en de bijhorende concentratie van het onderwijs in een beperkt aantal weken, is de combinatie van onderwijs en onderzoek voor de meeste AAP-leden evenwel haalbaar. Periodes van onderwijs en onderzoek wisselen elkaar af, waardoor men zich telkens op één van deze opdrachten kan concentreren.

De commissie waardeert in het bijzonder het engagement van de leden van het opleidingsbestuur die de voorbije jaren veel geïnvesteerd hebben in het uitbouwen van de opleiding. Waar zinvol werd de samenstelling van de onderwijsteams van de verschillende instellingen aangepast om zo optimaal in te spelen op de noden van de opleiding. Dit heeft geresulteerd in een evenwichtig samengesteld team van gemotiveerde en deskundige lesgevers. De commissie hoopt dat het aantal personeelsswissels de komende jaren beperkt kan gehouden worden en de positieve dynamiek binnen het huidige docententeam kan verdergezet worden.

Wat aanwerving, bevordering en onderwijsprofessionalisering betreft, zijn de onderscheiden instellingen verantwoordelijk. Waar zinvol, worden selectiecommissies aangevuld met externen. Bij bevorderingen worden de resultaten van onderwijsbeoordelingen in Hasselt en Maastricht meege-

nomen. In Leuven beslist de betrokken docent zelf of hij deze evaluaties inbrengt in zijn onderwijsdossier. Wat de onderwijsprofessionalisering betreft, hebben de drie instellingen elk een eigen aanbod van kortlopende en langere opleidingen voor docenten en tutoren. Dit aanbod wordt aangevuld met een jaarlijkse onderwijsdag waarop alle lesgevers van de opleiding uitgenodigd worden. Deze dag is zowel gericht op onderwijsprofessionalisering als op teambuilding. De commissie vindt het positief dat een groot deel van de lesgevers aanwezig is op deze onderwijsdag. Het is namelijk het enige moment waarop alle lesgevers kunnen bereikt worden met specifieke onderwijsprofessionalisering die aansluit bij het didactisch concept van de opleiding. Het lijkt de commissie zinvol het aanbod van gezamenlijke initiatieven verder uit te breiden.

Ondanks het feit dat de opleiding op het moment van het visitatiebezoek over een gemotiveerd en gekwalificeerd onderwijsteam beschikt, waarschuwt de commissie voor de kwetsbaarheid van het huidige model waarbij de meeste personeelsaangelegenheden geen opleidingsgebonden materies zijn en dus niet aan het opleidingsbestuur werden toegekend. Het opleidingsbestuur is dan ook afhankelijk van het engagement van de betrokken faculteiten en hun bereidheid om in te spelen op de vragen van het opleidingsbestuur. De commissie beveelt aan om hier waakzaam voor te blijven.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende.

De opleiding kan een beroep doen op de medewerkers van de drie betrokken universiteiten. Samen beschikken deze instellingen over een brede waaier van onderzoeksexpertises die relevant zijn voor de rechtenopleiding. Niet alle onderzoekers zijn evenwel betrokken bij de opleiding. De commissie heeft zich dan ook in de eerste plaats gebaseerd op de onderzoeksoutput en publicatielijsten van de kerndocenten van de opleiding.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding kan rekenen op een aantal docenten met een lange staat van dienst en een sterk onderzoeksprofiel. Anderzijds zijn er zowel aan de Universiteit Hasselt als aan de KU Leuven heel wat aanwervingen gebeurd specifiek in functie van de opstart van de Hasseltse opleiding. Veel van deze jonge docenten zijn volop bezig met het uitbouwen van een sterk onderzoeksprofiel. Het onderzoek wordt ook

teruggekoppeld in het onderwijs, zij het nog niet overal. Verscheidene onderzoekers werken samen met onderzoeksgroepen in het buitenland. Globaal kan gesteld worden dat het onderzoeksprofiel van het docententeam zonder twijfel voldoet om een behoorlijke academische onderbouwing van de bacheloropleiding te waarborgen.

Door de samenwerking tussen de verschillende instellingen, heeft de nieuwe rechtsfaculteit in Hasselt de beschikbare middelen voor onderzoek thematisch kunnen groeperen. Er werd gekozen voor een speerpunt rond het brede publiek recht. De commissie vindt deze speerpuntvorming een verstandige keuze om met beperkte middelen maximale onderzoeksoutput te kunnen realiseren. Een aantal Hasseltse docenten heeft door de opstart van de nieuwe opleiding wel veel tijd geïnvesteerd in onderwijs en organisatie, waardoor minder tijd overbleef voor onderzoek. De commissie beveelt de UHasselt aan om te zoeken naar manieren om de grote inzet voor het onderwijs te belonen door de betrokkenen de komende jaren extra ruimte te geven om ook hun onderzoek verder uit te bouwen.

Een deel van de docenten en tutoren heeft naast de opdracht aan de universiteit ook een opdracht in de juridische praktijk. De commissie waardeert het dat op deze manier ook voeling met het werkveld gewaarborgd wordt.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als goed.

Voor het doceren van het onderwijs in de bacheloropleiding zijn in totaal (drie partners samen) 50,63 VTE actief. Deze zijn als volgt verdeeld:

- 16,79 VTE leden van het zelfstandig academisch personeel (ZAP)
- 20,17 VTE mandaatassistenten
- 10,85 VTE praktijkassistenten
- 2,82 VTE wetenschappelijk personeel buiten werkingskredieten

In lijn met het gehanteerde onderwijsconcept – waarin de nadruk ligt op de kleinschalige onderwijsbijeenkomsten – maakt het assisterend academisch personeel twee derden uit van de volledige groep van onderwijzend personeel. Het assisterend academisch personeel neemt veelal de rol van tutor op. De verdeling van de onderwijsactiviteiten onder de drie partners: veertig procent (Universiteit Maastricht), dertig procent (UHasselt) en dertig procent (KU Leuven).

De staf/studentenratio is 50,63 op 719 of één academisch staflid op veertien studenten. Wanneer enkel de leden van het zelfstandig academisch personeel in rekening genomen worden, gaat het om één ZAP-lid per 43 studenten.

De commissie waardeert dat er voldoende personeel ingezet wordt om in de onderwijsgroepen de groeps grootte te beperken tot ongeveer twintig studenten. Deze aanpak is noodzakelijk om het didactisch concept op een goede manier in te vullen. De commissie uit wel haar bezorgdheid over de blijvende haalbaarheid van de gekozen groeps grootte in het geval dat de studentenaantallen verder zouden stijgen in de toekomst.

Algemene conclusie bij Onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als positief voor de Bachelor in de Rechten en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed.

Alle onderwijsactiviteiten vinden plaats in de gebouwen van de Universiteit Hasselt. De faculteit heeft onlangs haar intrek genomen in de gerenoveerde Oude Gevangenis en de aanpalende nieuwbouw aan de Martelarenlaan in Hasselt. Deze gebouwen bieden de studenten en het personeel een comfortabele en moderne infrastructuur met alle nodige voorzieningen. Er zijn zowel grotere auditoria als een groot aantal kleine leslokalen en voldoende lokalen voor zelfstudie en groepswork. De beschikbare lokalen zijn dus aangepast aan het gehanteerde onderwijsmodel. De lokalen zijn voorzien van de nodige multimedievoorzieningen en er is in het hele gebouw draadloos internet beschikbaar. De enige kleine verbetersuggestie die de studenten konden formuleren voor de gebouwen was het voorzien van meer stopcontacten in een aantal auditoria, aangezien steeds meer studenten gebruik maken van een laptop.

De Universiteit Hasselt beschikt zelf niet over een juridische bibliotheek met een uitgebreide collectie. Samen met onder andere de Provinciale Bibliotheek Limburg en de FOD Justitie werd een netwerk opgezet onder de naam 'Rechtenbibliotheek Limburg'. Via dit netwerk willen de betrokkenen de beschikbare rechtencollecties in Limburg maximaal met elkaar in verbinding stellen. Concreet worden de collecties van de bibliotheek van de UHasselt, de bibliotheken van de rechtbanken van Hasselt en de Hasseltse balie fysiek samengebracht in een volledig nieuwe rechtenbibliotheek in het nieuwe gerechtsgebouw van Hasselt, vlakbij het station. De collectie is opgenomen in de catalogus 'A-net'. De Provinciale Bibliotheek Limburg, die tegenover de campus gelegen is, is door de UHasselt uitgerust met basismaterialen voor de studenten, en ook met de boeken die door begeleiders van bachelorscripties werden opgegeven. Deze boeken moeten ter plaatse worden geraadpleegd. De studenten kunnen Jura (full tekst), MonKey, Strada en Jurisquare 'on campus' raadplegen. Ook krijgen personeelsleden van de UHasselt toegang tot de bibliotheek van het Limburgse provinciehuis. Dit zal ook het geval zijn voor bachelorstudenten die een publiekrechtelijke studie maken, op voorwaarde dat hun begeleider de toegang aanvraagt.

Daarnaast werden afspraken gemaakt met de Universiteit Maastricht en de KU Leuven. Studenten en personeelsleden krijgen een gastenkaart van de bibliotheek van de Universiteit Maastricht waarmee ze toegang hebben tot de bibliotheek en werken kunnen ontlenen. Ieder uur rijdt een bus tussen Hasselt en Maastricht. Bovendien hebben zij toegang tot de elektronische bronnen van deze bibliotheek, ook van thuis uit. Ook in de rechtenbibliotheek van de KU Leuven krijgen de Hasseltse studenten en personeelsleden een lidkaart waarmee ze toegang hebben tot de bibliotheek en werken kunnen ontlenen. Ter plaatse hebben ze ook toegang tot de elektronische databanken.

De commissie waardeert de inspanningen die de opleiding geleverd heeft om de studenten toegang te bieden tot voldoende uitgebreide bibliotheekvoorzieningen. Een aandachtspunt blijft evenwel de elektronische toegang van thuis uit tot Belgische juridische bronnen. Ook het beperkte krediet dat studenten van de uitgever krijgen om Jura thuis te raadplegen, bemoeilijkt de toegang tot relevante bronnen. Dit geldt ook voor het feit dat sommige fysieke collecties niet op de UHasselt-campus te raadplegen zijn.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als voldoende.

Potentiële studenten worden langs diverse kanalen geïnformeerd over de opleiding. Zo worden er informatiebrochures verspreid en infobeurzen en -dagen georganiseerd. Ook via de website van de Universiteit Hasselt is heel wat informatie over de opleiding beschikbaar. Daarnaast kunnen scholieren uit het secundair onderwijs 'proeven' van het onderwijs op de universiteit via een masterclass en kunnen zij via een persoonlijk gesprek meer informatie over de opleiding verkrijgen.

Voor alle eerstejaars is er een introductiedag met een algemene kennisgeving met de universiteit en de opleiding. Er wordt heel wat informatie verschaft en studenten krijgen een eerste hoorcollege. Nadien wordt via een aantal infosessies, de studiegids, het onderwijs- en examenreglement, de website van de Universiteit Hasselt en het elektronisch leerplatform Blackboard informatie verschaft aan de studenten.

De opleiding tracht de studiebegeleiding zoveel mogelijk structureel in te bouwen in het onderwijs. Daarnaast kunnen alle studenten met vragen of problemen betreffende hun studies terecht bij de onderwijs- en studiebegeleiders. Het gaat vooral om studiekeuze- en trajectbegeleiding en begeleiding voor studeervaardigheden. Tot nu toe wordt er vooral aan individuele studiebegeleiding gedaan, maar er werden ten tijde van het visitatiebezoek plannen gemaakt om deze begeleiding efficiënter te organiseren. Universiteitsbreed zijn er faalangst- en assertiviteitstrainingen. Voor topsportstudenten, werkende studenten en studenten met een functiebeperking worden extra faciliteiten voorzien.

Bij geschillen tussen studenten en één of meerdere personeelsleden en bij onderwijs- en examenproblemen kunnen studenten aankloppen bij de facultaire ombudspersoon. Voor andere geschillen of bijkomend advies is er een centrale ombudspersoon. Jaarlijks komt de facultaire ombudspersoon in enkele dossiers tussen. Over het algemeen worden deze tussenkomsten tot tevredenheid van de betrokkenen afgehandeld.

Op basis van voornoemde initiatieven concludeert de commissie dat de studiebegeleiding voldoet. De individuele begeleiding van studenten stoot wel tegen de grenzen van de huidige schaal. De commissie bevestigt de nood aan het hervormen van de begeleiding om alle studenten op een

efficiënte manier te ondersteunen. Zoals aangehaald onder facet 2.9, meent de commissie dat er nog meer zou kunnen ingezet worden op het aantrekken van allochtone studenten en studenten uit lagere sociaal-economische groepen.

Algemene conclusie bij Onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als positief voor de Bachelor in de Rechten en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Beschrijving

Interne kwaliteitszorg (IKZ) wordt beschouwd als een campusgebonden onderwijsaangelegenheid. Dit houdt in dat het IKZ-systeem van de UHasselt van toepassing is. De aansturing van de interne kwaliteitszorg ligt bij het opleidingsbestuur Rechten. Het opleidingsbestuur is bevoegd voor materies zoals het opstellen en goedkeuren van de eindtermen van de gezamenlijke bacheloropleiding, de ontwikkeling en goedkeuring van het onderwijsprogramma, het maken van afspraken inzake accreditatie, visitatie- en kwaliteitszorgsystemen, enzovoort. Naast het opleidingsbestuur, bestaat er een 'campusoverleg', een informeel overlegplatform van de partners dat het bestuur ondersteunt en voorbereidend werk verricht.

Het opleidingsbestuur is samengesteld uit een gelijke vertegenwoordiging van de rechtsfaculteiten van elk van de drie partneruniversiteiten (de decaan en het ZAP-lid dat verantwoordelijk is voor de bijdrage aan de Hasseltse opleiding) en vergadert onder het voorzitterschap van de prorector van de UHasselt. Ook worden een aantal studentenvertegenwoordigers uitgenodigd, zij het zonder stemrecht.

De opleidingsdirecteur wordt aangeduid in overleg tussen de drie partners. Hij initieert, coördineert en organiseert het onderwijs, coördineert de activiteiten van de stafleden en is verantwoordelijk voor de organisatie en het algemeen beheer van de rechtenopleiding.

De belangrijkste IKZ-instrumenten zijn de evaluatiecommissies, de elektronische studentenenquêtes, de elektronische studietijdmetingen en de analyse van de examenresultaten. Ze vormen een geïntegreerd geheel en leveren zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens. Het opleidingsbestuur bespreekt al deze elementen van het IKZ-instrumentarium en volgt ze op.

De evaluatiecommissies bespreken tijdens een evaluatievergadering alle relevante aspecten van een bepaald opleidingsonderdeel. Deze vergaderingen worden ongeveer halfweg de onderwijsperiode georganiseerd. Een nieuw opleidingsonderdeel wordt steeds geëvalueerd. Voor het overige geldt dat voor elk studiejaar minimaal één keer per trimester een evaluatiecommissie samenkomt. Hierbij gaat de voorkeur naar opleidingsonderdelen waarin belangrijke wijzigingen doorgevoerd werden en/of waarvoor in een vorige evaluatie belangrijke knelpunten gesignaleerd werden. Elke evaluatiecommissie bestaat in principe uit minstens één studentenvertegenwoordiger per onderwijsgroep, de betrokken stafleden, een medewerker van de dienst onderwijs- en studiebegeleiding en de opleidingsdirecteur. Aan de studentenvertegenwoordigers wordt gevraagd de evaluatievergaderingen voor te bereiden met hun medestudenten.

Verder worden er na afloop van een onderwijsperiode systematisch elektronische studentenenquêtes afgenomen om het onderwijs te evalueren. Tot voor kort gebeurde dit jaarlijks voor elk opleidingsonderdeel. Om evaluatiemoehheid te vermijden, werd evenwel beslist elk opleidingsonderdeel in de toekomst minstens om de drie jaar elektronisch te evalueren. Naast een reeks standaardvragen kunnen hierin ook optionele rubrieken ingevoegd worden teneinde de bevraging beter te laten aansluiten bij een specifiek opleidingsonderdeel. Elke coördinerende verantwoordelijke van een opleidingsonderdeel wordt gevraagd om schriftelijk te reageren op zijn evaluatierapport. De reacties van de coördinerende verantwoordelijken en de rapporten worden overgemaakt aan het opleidingsbestuur. Hoewel deze onderwijsbeoordelingen in de eerste plaats de bewaking en verbetering van de onderwijskwaliteit beogen, kunnen de rapporten ook worden toegevoegd aan het persoonlijk onderwijsdossier van een stafid.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' als goed.

Het opleidingsbestuur speelt een centrale rol in de interne kwaliteitszorg van de opleiding. Het opleidingsbestuur verzamelt en bespreekt de resultaten van de uitgevoerde bevragingen en andere signalen van studenten, personeelsleden en de ombudspersoon. Zowel vertegenwoordigers van de betrokken instellingen als studentenvertegenwoordigers getuigen dat het opleidingsbestuur een centrale en actieve rol speelt in het evalueren van de opleiding.

De visitatiecommissie vindt het instrumentarium om de kwaliteit van de opleiding op te volgen adequaat. Via verschillende instrumenten wordt de opleiding periodiek geëvalueerd. Vooral de evaluatiecommissies die in een open sfeer al tijdens een onderwijsblok feedback verzamelen en toelaten onmiddellijk bij te sturen worden door de commissie gewaardeerd.

Het opleidingsbestuur evalueert ook geregeld het opleidingsprogramma als geheel. De opleiding merkt in het zelfevaluatie rapport terecht op dat het zinvol zou zijn ook de studenten geregeld te bevragen over de volledige opleiding. Naast de gangbare procedures en instrumenten voor kwaliteitszorg verrichtte de vicerector onderwijs van de UHasselt in 2010–2011 een interne evaluatie over de bacheloropleiding op basis van gesprekken met alle betrokkenen en screening van bestaand materiaal, o.a. examenresultaten, enquêtes, verslagen van evaluatievergaderingen, studievoortganggegevens. Via deze evaluatie kreeg het opleidingsbestuur enkele jaren na de opstart van de opleiding grondige feedback over de eigen werking.

Bij het verder uitbouwen van de interne kwaliteitszorg ziet de visitatiecommissie nog ruimte voor verbetering bij de formulering van streefdoelen. Kwalitatieve en kwantitatieve streefdoelen kunnen de opleiding helpen om bevragingen gericht in te zetten. Zo kan men denken aan streefdoelen op het vlak van studierendement, maar ook inhoudelijke streefdoelen, bijvoorbeeld op welke vlakken (bij welke competenties) men een hoger ambitieniveau nastreeft voor de studenten dan andere bacheloropleidingen.

Ten slotte was het zelfevaluatierapport dat naar aanleiding van de visitatie werd opgesteld van goede kwaliteit. Op een erg open en transparante manier werden eigen sterke en verbeterpunten toegelicht en verbetermaatregelen beschreven. Het zelfevaluatierapport gaf de visitatiecommissie dan ook een goed zicht op de opleiding. De gesprekken tijdens het bezoek vormden hierop een waardevolle aanvulling.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als excellent.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleidingsdirecteur en het opleidingsbestuur een zeer actieve rol spelen in de interne kwaliteitszorg. Zowel signalen die blijken uit systematische evaluaties als ad hoc signalen van studenten en andere betrokkenen worden snel opgepikt en leiden tot concrete verbeteracties die niet alleen de administratieve procedures verbeteren, maar ook wezenlijk bijdragen aan de kwaliteit van de opleiding. Ook een groot deel van de in het zelfevaluatierapport genoemde aandachtspunten waren ten tijde van het visitatiebezoek al (deels) verholpen. Zo zijn opleidingsonderdelen van plaats gewisseld om de opbouw en de samenhang van het programma te verbeteren, werd een aanbod van onderwijsprofessionalisering opgezet dat aansluit bij de noden van de opleiding, krijgen lesgevers feedback en wordt samen met de partnerinstellingen gezocht naar de ideale samenstelling van onderwijsteams. Ook werd veel tijd en energie geïnvesteerd in de samenwerking met andere bibliotheken om zo op korte tijd een adequate juridische collectie toegankelijk te maken voor alle studenten. Echter niet alleen het opleidingsbestuur werkt actief aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. Ook de betrokken onderwijsteams van de drie universiteiten sturen de inhoud van hun opleidingsonderdelen geregeld bij. De organisatie geeft dus blijk van een groot leervermogen. Men is erin geslaagd om op korte tijd een opleiding te ontwikkelen die studenten voorbereidt op hun masteropleiding en waarover de verschillende betrokkenen tevreden zijn. De commissie heeft een grote waardering voor de aanpak van de kwaliteitsverbetering. Ze hoopt dan ook dat de huidige dynamiek en openheid voor feedback zal behouden blijven, ook wanneer de pioniersfase voorbij is en het risico op een routinematige aanpak vergroot.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' als voldoende.

De drie betrokken universiteiten zijn vertegenwoordigd in het opleidingsbestuur, via hun decaan en een tweede ZAP-lid. Andere leden van het academisch personeel participeren enkel actief in de evaluatievergaderingen. Zij worden ook geïnformeerd over de resultaten van de elektronische studentenenquêtes. Een rechtstreekse betrokkenheid van tutores bij het opleidingsbestuur valt mogelijk te overwegen. De onderwijs- en studiebegeleiders zijn nauw betrokken bij de interne kwaliteitszorg. Ze staan mee in voor de organisatie, wonen evaluatievergaderingen bij, verwerken resultaten van de interne kwaliteitszorg, rapporteren over resultaten, verrichten beleidsvoorbereidend werk, ondersteunen verschillende raden, docenten en studenten, enz. De commissie waardeert dat de onderwijs- en studiebegeleiders, ondanks hun aanstelling bij een centrale dienst van de Universiteit Hasselt, dicht bij de opleiding staan en vooral binnen de faculteit actief zijn.

De studentenvertegenwoordigers worden, onder leiding van de tutor, in de eerste helft van de onderwijsperiode verkozen door de leden van hun onderwijsgroep. Zij worden door de studentenraad StuRa gecoacht. De commissie waardeert dat studentenvertegenwoordigers voorafgaand aan de vergaderingen input vragen bij hun medestudenten en de resultaten van overleg terugkoppelen. Ook vindt de commissie het positief dat er plannen zijn om de veranderingen die gepland worden als gevolg van de evaluaties, beter te communiceren naar studenten. Dit werkt immers motiverend en vermindert evaluatiemoeheid.

Via een klankbordwerkgroep waarin vertegenwoordigers van diverse juridische beroepen zetelen, wordt het beroepenveld betrokken wanneer er sprake is van ingrijpende inhoudelijke herzieningen of innovaties. Met het oog op het onderhouden van contacten met de alumni van de opleiding zijn de eerste stappen gezet voor de uitbouw van een beperkte alumnidatabase. De opstart van een alumnivereniging is voorzien voor na het afstuderen van de eerste gediplomeerden van de gezamenlijke masteropleiding. In de aanloop naar de visitatie werd de eerste lichte afgestudeerde bachelors wel reeds bevraagd i.v.m. haar tevredenheid over de opleiding. De commissie beveelt aan om alumni structureel te betrekken bij de interne kwaliteitszorg van de opleiding.

Algemene conclusie bij Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als positief voor de Bachelor in de Rechten en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als voldoende.

De opleiding had op het moment van de visitatie nog maar twee cohorten afgestudeerden. Deze studenten volgden op het moment van de visitatie hun masteropleiding aan de KU Leuven, de Universiteit Hasselt, de Universiteit Antwerpen en de Universiteit Maastricht. Het is dus vroeg om al conclusies te trekken over het niveau van de afgestudeerden.

Op basis van de eerste resultaten in de diverse masteropleidingen, stelt de commissie vast dat de afgestudeerden niet alleen in Hasselt, maar ook in Leuven en in Antwerpen vrij vlot de stap naar de masteropleiding zetten. De afgestudeerden uit de eerste cohorte behalen in het eerste semester credits voor gemiddeld 86 procent van de opgenomen studiepunten (29 van de 33 studiepunten).

De commissie is van oordeel dat de opleiding haar doelstellingen behoorlijk realiseert. Op basis van de gesprekken met de bachelorstudenten, het studiemateriaal, de examenvragen en het niveau de bachelorscripties concludeert de commissie dat de bachelor een degelijke opleiding is die de studenten adequaat voorbereidt op de doorstroom naar de master.

De commissie karakteriseert het profiel van de afgestudeerden als een rechtspracticus met goed ontwikkelde juridische vaardigheden. Ze heeft evenwel vastgesteld dat noch de afgestudeerden, noch de docenten een duidelijke differentiatie opmerken van de kennis en competenties die de afgestudeerden verworven hebben tegenover hun Leuvense en Antwerpse collega's. Zoals hoger aangehaald, is dus van een uitgesproken eigen profiel vooralsnog geen sprake.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

In het zelfevaluatie-rapport zijn geen expliciete streefcijfers geformuleerd inzake slaagpercentages van de studenten. Wel wordt verwezen naar de streefcijfers van de Universiteit Maastricht en worden slaagcijfers per opleidingsonderdeel, per jaar en per deliberatiepakket opgevolgd.

De opleiding streeft een zo hoog mogelijk rendement na, zonder te raken aan het nagestreefde niveau. De opleiding investeert daarvoor in inhoudelijke en trajectbegeleiding en voorlichting. Bij de studenten die toch niet slagen, bespreekt de examencommissie hun resultaten, zowel na de eerste (begin juli) als na de tweede examenkans (begin september). De examencommissie kan bindende voorwaarden opleggen aan onder diplomacontract ingeschreven studenten die na één academiejaar niet ten minste de helft van de opgenomen studiepunten hebben verworven.

Sinds de opstart van de opleiding slaagt gemiddeld iets meer dan veertig procent van de voltijdse generatiestudenten (studenten die voor het eerst inschrijven in het hoger onderwijs) binnen één academiejaar voor het eerste deliberatiepakket. Iets meer dan de helft van de generatiestudenten behaalt minstens drie kwart van de opgenomen studiepunten. Verder in de opleiding (studenten die reeds zestig studiepunten behaald hebben), behaalt ongeveer zeventig procent van de studenten minstens drie kwart van de opgenomen studiepunten. Ongeveer dertig procent van de studenten rondt dus ook verder in de opleiding minder dan drie kwart van de opgenomen studiepunten succesvol af.

Omgekeerd, behaalden van de 208 generatiestudenten die zich in 2008–2009 inschreven voor de bacheloropleiding respectievelijk 71 en 22 studenten (44,7%) hun diploma in drie en vier jaar. Van de overige 115 studenten zijn er in 2012–2013 nog 37 studenten die opleidingsonderdelen volgen in de bacheloropleiding (al dan niet in combinatie met het volgen van opleidingsonderdelen in de masteropleiding). Rekening houdend met het na 2011–2012 behaalde aantal studiepunten in de bachelor (gemiddeld 148 op 180) mag men ervan uitgaan dat ten minste 27 van deze 37 studenten ook effectief hun bachelordiploma zullen behalen. Indien dit het geval is zal 57,7% van de starters het diploma behaald hebben.

De beschreven slaagcijfers zijn binnen de Vlaamse context relatief goed. Toch zou de commissie hogere slaagcijfers verwachten gezien de intensieve begeleiding en de aanpak die een goede spreiding van de studie-inspanning vereist en studenten die zich onvoldoende met de studie bezig houden hier onmiddellijk mee confronteert. De commissie vindt de argumentatie van een aantal docenten dat ‘wat er niet in zit, er niet uit kan komen’ geen afdoende verklaring voor het grote aantal afhakers. Uit de statistische analyse in het zelfevaluatie-rapport, valt wel af te leiden welke groepen met meer succes de opleiding doorlopen, maar niet hoe de opleiding zou moeten aangepast worden om het rendement te verhogen met behoud van de kwaliteit. Maar vooral het feit dat nog zo’n dertig procent van de studenten ook na het eerste bachelorjaar significante extra studievertraging oploopt, baart de commissie zorgen. De belangrijkste selectie zou immers op dat moment moeten doorgevoerd zijn. Wanneer in het tweede en derde bachelorjaar minder dan de helft van de studenten slaagt voor bepaalde opleidingsonderdelen, dient de opleiding de redenen hiervoor grondig te analyseren. De commissie beveelt dan ook aan werk te maken van een grondige analyse van de concrete oorzaken van het afhaken van studenten of het oplopen van studievertraging. Ze pleit ervoor op basis van deze analyse de nodige actie te ondernemen om te vermijden dat er belangrijke struikelblokken in het tweede en derde bachelorjaar zouden bestaan, evenwel met behoud van de kwaliteit en het niveau. Hierdoor kunnen de reeds behoorlijke slaagcijfers mogelijk verder verhoogd worden.

Algemene conclusie bij Onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘resultaten’ als positief voor de Bachelor in de Rechten en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘resultaten’ voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor in de Rechten voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF FORMULEERT DE COMMISSIE DE VOLGENDE VERBETERSUGGESTIES

Doelstellingen

- Overweeg een scherpere profilering van de opleiding, rekening houdend met het soort jurist dat de opleiding wil opleiden.
- Communiceer het verder geëxpliciteerde profiel naar studenten en werkveld.

Programma

- Betrek de lesgevers nog sterker bij het opstellen en bijsturen van de competentiematrix.
- Onderzoek of de procedures voor Erasmusuitwisselingen aan de partneruniversiteiten gewijzigd kunnen worden, zodat ook Hasseltse studenten reeds tijdens hun bacheloropleiding kunnen kandideren voor een Erasmusuitwisseling in hun masteropleiding aan een van de partnerinstellingen.
- Bouw de initiatieven rond 'employability skills' verder uit.
- Onderzoek of de voorbereiding op bepaalde opleidingsonderdelen waarvoor een groot deel van de studenten faalt kan verbeterd worden om zo struikelblokken in het tweede en derde bachelorjaar weg te nemen.
- Zoek verder naar geschikte instrumenten om de reële studietijd van studenten op te volgen.
- Evalueer of het blokkensysteem voor alle juridische opleidingsonderdelen de meest geschikte aanpak is.
- Formuleer altijd modelantwoorden bij proefexamens zodat studenten leren welk type antwoorden verwacht wordt.
- Bewaak dat de toetsing aansluit bij de doelstellingen van de opleiding.
- Werk een overkoepelend evaluatiebeleid op opleidingsniveau uit.
- Baseer vaker een substantieel deel van de beoordeling op permanente evaluatie.
- Heroverweeg het concept van de bachelorscriptie in het licht van het eigen didactisch concept.
- Bouw de niet-vakinhoudelijke instroombegeleiding verder uit.

Personeel

- Streef ernaar om het aantal personeelwissels de komende jaren beperkt te houden.
- Breid het aanbod van gezamenlijke initiatieven voor alle docenten van de opleiding op het vlak van onderwijsprofessionalisering verder uit.
- Blijf waakzaam voor de kwetsbaarheid van het huidige model waarbij de meeste personeelsaangelegenheden geen opleidingsgebonden materies zijn en dus niet aan het opleidingsbestuur werden toegekend.
- Zoek naar manieren om de grote inzet voor het onderwijs van personeel aan de UHasselt te belonen door de betrokkenen de komende jaren extra ruimte te geven om ook hun onderzoek verder uit te bouwen.
- Bewaak de blijvende haalbaarheid van de gekozen groeps grootte in het geval dat de studentenaantallen verder zouden stijgen in de toekomst.

Voorzieningen

- Voorzie meer stopcontacten in een aantal auditoria, aangezien steeds meer studenten gebruik maken van een laptop.
- Verhoog de elektronische toegang tot Belgische juridische bronnen verder voor de studenten.

Interne kwaliteitszorg

- Maak verder werk van het formuleren van kwalitatieve en kwantitatieve streefdoelen.
- Streef naar het behoud van de huidige dynamiek en openheid voor feedback, ook wanneer de pioniersfase voorbij is.
- Overweeg rechtstreekse betrokkenheid van tutores bij het opleidingsbestuur.
- Implementeer de plannen om de veranderingen die gepland worden als gevolg van de evaluaties, beter te communiceren naar studenten.
- Betrek alumni structureel bij de interne kwaliteitszorg.

Resultaten

- Analyseer de redenen voor studievertraging, vooral die na het eerste bachelorjaar, grondig en onderneem op basis van deze analyse de nodige actie om te vermijden dat er belangrijke struikelblokken in het tweede en derde bachelorjaar zouden bestaan.

BIJLAGE 1

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Josse Van Steenberge (1944) studeerde Rechten, Politieke en Sociale Wetenschappen, en Filosofie aan de KU Leuven waarna hij doctoreerde met het proefschrift “Schade aan de Mens” over de juridische aspecten van de arbeidsongeschiktheid. In 1972 werd hij benoemd tot docent socialezekerheidsrecht aan de nieuw opgerichte Universitaire Instelling Antwerpen. Hij was betrokken bij het onderwijs van het sociaal recht in meerdere faculteiten en in enkele hogescholen. Verder was hij docent in de opleidingen voor verzekeringsgeneesheren (in België en Nederland) en aan het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen in Brussel. Zijn onderzoek spitste zich vooral toe op arbeidsveiligheid en gezondheid, tewerkstelling en werkloosheid, de geschiedenis van de welvaartstaat en het sociaal beleid in het algemeen. In het kader van dienstverlening was hij actief geëngageerd in het lokaal sociaal beleid, meer bepaald in lokale tewerkstellingsprojecten voor laaggeschoolde werkzoekenden.

In de nieuwe universitaire structuren in Antwerpen werd hij in 1972 promotor van de onderzoeksgroep sociaal recht en nadien decaan van de rechtsfaculteit en lid van de Raad van Bestuur van de universiteit. Hij zette 10 jaar als lid (en even als voorzitter) van de commissie rechten in het FWO-Vlaanderen. In 1995 werd hij verkozen tot rector van de UIA en werd in die hoedanigheid ook lid van de VLIR en voorzitter van het bestuursorgaan van het Universitair Ziekenhuis Antwerpen. In 2003 was hij één van de drijvende krachten bij de fusieoperatie tussen Ufsia, Ruca en UIA, die leidde tot de eengemaakte Universiteit Antwerpen en hij werd de eerste voorzitter van de Associatie Universiteit Hogescholen Antwerpen. Hij is momenteel als emeritus actief bij de opstart van een nieuwe interdisciplinaire master in de Veiligheidswetenschappen aan de Universiteit Antwerpen en als begeleider van het onderzoek in de sociale economie, alsmede van enkele Afrikaanse projecten.

Adrienne de Moor-van Vugt (1959) studeerde aan de toenmalige Katholieke Hogeschool Tilburg en is in 1995 in Tilburg gepromoveerd. Voor haar proefschrift kreeg zij in 1997 de VAR-prijs van de Vereniging voor Bestuursrecht. Zij was van 1983 tot 2004 verbonden aan de Universiteit van Tilburg, laatstelijk als hoogleraar Bestuurlijk handhavingsrecht en Jean Monnet hoogleraar Europees bestuursrecht. In Tilburg was zij lid van het Faculteitsbestuur en voorzitter van het Onderwijsbestuur, verantwoordelijk voor de invoering van de bachelor-masterstructuur binnen de juridische faculteit.

Tussen 2004 en 2008 werkte De Moor-van Vugt als raadsheer aan het College van Beroep voor het bedrijfsleven te Den Haag. Sinds 2008 is zij als hoogleraar Bestuursrecht verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerd-

heid van de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is De Moor-van Vugt fellow bij het Amsterdam Center for Law & Economics (ACLE) en bestuurslid van het Centrum voor Energievraagstukken.

De Moor-van Vugt maakt deel uit van de redactie van verschillende uitgaven op haar vakgebied en vervult verschillende bestuurs- en adviesfuncties. In het verleden was zij onder meer lid van de visitatiecommissie Onderwijs Rechtsgeleerdheid van de VSNU (2002).

Cedric Jenart (1990) is een rechtenstudent. Hij vervolmaakt momenteel zijn tweede Masterjaar aan de Universiteit Antwerpen. Reeds vijf opeenvolgende jaren werd hij verkozen als facultair studentenvertegenwoordiger en hij deed tevens ervaring op in overkoepelende universiteitsorganen. Zo lichtte hij een universitair instituut door voor de Antwerpse Studentenraad. Tot op heden vulde Cedric Jenart zijn zomers met stages bij internationale advocatenkantoren en met opleidingen aan de universiteiten van Cambridge, Parijs, Leiden en Heidelberg. In zijn vrije tijd behaalde hij een bruine band in judo en speelt hij zaalvoetbal.

Henri Simonart (1947) is doctor in de rechten, in 1969 afgestudeerd aan de Université catholique de Louvain (UCL). Tot in 1972 was hij advocaat aan de balie van Brussel en deeltijds assistent aan de universiteit. In 1977 werd hij tot docent benoemd aan het Institut Catholique des Hautes Etudes Commerciales (ICHEC) en in 1988 aan de Université catholique de Louvain na er een speciaal doctoraat in Publiekrecht te hebben behaald. Tot zijn emeritaat in 2010 doceerde hij aan de UCL, aan de faculteiten Economische wetenschappen en Rechtsgeleerdheid, in de eerste cyclus, de cursussen Bronnen van het recht en Inleiding tot het recht. Zijn onderzoeksactiviteiten werden gevoerd in het departement Publiekrecht waarvan hij voorzitter werd alvorens, in 2003, tot decaan van de Faculteit te worden benoemd.

Patrick Wautelet (1971) studeerde rechten aan de KU Leuven waar hij in 2002 promoveerde op een onderzoek naar de remediëring van concurrerende gerechtelijke procedures. Thans is hij gewoon hoogleraar aan de Universiteit van Luik waar zijn onderwijsopdracht op grensoverschrijdende private relaties focust. Hij is ook advocaat aan de balie te Brussel geweest (2002–2008) en visiting professor in Burundi, Rusland en Frankrijk. Zijn belangrijkste onderzoeksthema's zijn grensoverschrijdende familierelaties, met inbegrip van nationaliteitsrechtelijke vragen, internationale vermogensvragen (rond nalatenschappen en huwelijkscontracten) en internationale handelsrelaties. Hij is binnen zijn faculteit verantwoordelijk voor internationale relaties, met inbegrip van ontwikkelingssamenwerking.

BIJLAGE 2

Bezoekschema

15 november 2012

9:30 – 12:00	intern beraad visitatiecommissie
12:00 – 12:45	gesprek met het bestuur van de faculteit, vertegenwoordigers tUL (UHasselt en UM) en KU Leuven
12:45 – 13:45	middagmaal
13:45 – 14:45	gesprek met opleidingsverantwoordelijken, inclusief studentenvertegenwoordiger
14:45 – 15:15	pauze
15:15 – 15:45	gesprek met studentenvertegenwoordigers
15:45 – 16:30	gesprek met studenten bachelor rechten (eerste en tweede fase)
16:30 – 17:00	pauze
17:00 – 17:45	gesprek met studenten bachelor rechten (derde fase) en met afgestudeerde bachelorstudenten
17:45 – 18:30	bezoek bibliotheek
18:30 – 19:00	intern beraad visitatiecommissie
19:00 – 19:45	informele ontmoeting met een vertegenwoordiging van de academische overheid, het faculteitsbestuur en opleiding en vertegenwoordiging van de klankbordgroep
20:00	avondmaaltijd visitatiecommissie

16 november 2012

9:00 – 10:00	gesprek met academisch personeel
10:00 – 10:15	pauze
10:15 – 11:00	verantwoordelijken studieadvies en – begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleiding, facultair en centraal)
11:00 – 11:30	bezoek aan onderwijsruimten UHasselt
11:30 – 12:00	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:00 – 12:30	intern beraad van de commissie
12:30 – 13:00	gesprek met het bestuur van de faculteit, opleidingsverantwoordelijken, facultair coördinator
13:00 – 14:00	middagmaal
14:00 – 17:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:00	mondelinge rapportering

